

M. Sait Akman¹
Merkez Direktörü
G20 Çalışmaları Merkezi

KÜRESEL TİCARET SİSTEMİ'NİN AÇMAZLARI: BUENOS AİRES BAKANLAR TOPLANTISI SONRASI ELDE NE VAR?

Dünya Ticaret Örgütü'nün iki yılda bir yapılan ve en yüksek düzeyli karar merci olan Bakanlar Konferansı (BK) toplantılarının 11'ncisi Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te 10-13 Aralık tarihleri arasında tamamlandı. Büyük beklentilerin olmadığı bir ortamda yapılan toplantıdan dünya ticareti ve çok taraflı ticaret sistemi üzerinde dolaşan bulutları dağıtacak nitelikte ciddi bir karar çıktığı söylenemez. DTÖ Genel Direktörü Roberto Azavedo ortaya çıkan tabloyu "çalışmalarımız Buenos Aires sonrasında devam edecek, her Bakanlar Konferansı'nda somut bir çıktı alamayız" sözleriyle özetlemekte.

Kurallara dayalı çok taraflı ticaret sisteminin geleceğine ilişkin temel kararların alınması ve üye ülkelerin beklentilerini yansıtması bakımından önemli bir işleve sahip olan BK toplantıları, özellikle Doha Turu müzakerelerindeki tıkanma sonrası daha da önemli hale gelmişti. Nitekim 2013'de Bali'de yapılan BK'da Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması ve 2015'de Nairobi'de yapılan BK'da ise İhracat Sübvansiyonları'nın kaldırılması ve Bilgi Teknolojileri Anlaşması'nın yenilenmesi gibi bazı konularda uzlaşmaya varılmış olması DTÖ'de çok taraflı kararların hala alınabildiğini göstermek açısından umut veren adımlar olmuştu. Ne var ki, küresel ticaret sistemini tehdit eden gelişmelerin yanında, özellikle ABD'nin yeni dönem ticaret politikası anlayışı ve küresel ticarete bakışı da eklendiğinde DTÖ'de şartların giderek daha zorlu hale geldiği söylenebilir.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1337/Sait+Akman>

Küresel ekonomik kriz sonrası artan korumacılık eğilimlerine ek olarak, kamuoyunda ticaret anlaşmalarına karşı oluşan tepkiler ve bu tepkilere bağlı olarak özellikle ABD'de Başkan Trump'ın ticaret politikası anlayışı, küresel ticaret sisteminin geleceğine umutla bakmayı zorlaştıracak etkenler olarak uzun süredir gündemdeki yerini korumaktaydı. Trump'ın yeni "ticaret ideolojisi"ni oluşturan söylemi sadece Amerikan çıkarlarını ön planda tutarken (*America First*), ABD'nin küresel rekabette karşılaştığı problemleri artan ticaret açıklarına ve başta Çin ve Meksika gibi yükselen ekonomiler olmak üzere ticari rakiplerinin "haksız" ticaret uygulamalarına dikkat çekerek çözme yoluna gitmek istemesi küresel algıda önemli bir değişime yol açtı.

Göreve başladıktan kısa süre sonra Trans-Pasifik Ortaklık (TPP) anlaşmasından çekildiğini açıklayan Trump yönetimi böylece söylemini eyleme dökebileceğini de kanıtlamış oldu. Her ne kadar Çin ve diğer bazı hedef ülkelere uygulayacağını söylediği yüksek gümrük tarifelerine tevessül etmese de başta anti-damping olmak üzere korumacı ticaret politikası araçlarını rahatlıkla gündemine alması, yakın gelecekte ABD'nin ticaret politikasının seyri hakkında önemli ip uçları verebilir. Ayrıca en büyük iki ticaret ortağı olan Kanada ve Meksika ile uzun yıllardır devam eden NAFTA anlaşmasının zamana uymayan çok kötü bir anlaşma şeklinde nitelendirilerek yeniden müzakereye açılması; müzakereler esnasında ABD'nin taleplerinin yerine gelmemesi durumunda NAFTA'dan tamamen çekilmekten bahsedilmesi; hatta oluşacak yeni anlaşmanın taraflar tekrar istemedikçe beşinci yılın sonunda kendiliğinden ortadan kalkması için hüküm konulması (*sunset clause*) türünden ABD önerileri ticaret ortakları için ABD ile ticarete uzlaşının güçlükleri konusunda yeterince fikir vermekte.

Gerçekten de BK sonuçlarının değerlendirilmesi ABD'nin küresel ticarete yaklaşımını irdelemeden anlamlı olmayacaktır. Bu durum aslında ABD ticaret politikasının Trump döneminde dayandığı **iki temel unsur** ön plana çıkarmakta: Buna göre:

- ABD yönetimi önceden kestirilmesi güç ve çoğu zaman imkânsız denilebilecek bazı adımları atabileceğine dair güçlü bir izlenim yaratmaya çalışmakta. Söylemin eyleme dönüşüp dönüşmeyeceği yönünde ortaya çıkan belirsizlik üzerinden hareket etmek suretiyle kendisine uluslararası ticaret kurallarını esneterek her türlü adımı atabileceği bir politika alanı da yaratmakta. Hatırlanacağı üzere, Trump'ın seçim bildirgesinde² Meksika'nın NAFTA anlaşması yoluyla ABD'nin işgücünü elinden aldığı iddiası sonrası şartların yeniden müzakere edilmesi gerektiği aksi takdirde ABD'nin NAFTA'dan çekileceği ifade edilmişti. Benzer şekilde Çin'in DTÖ üyeliğinden itibaren 50.000 şirketin bu ülkeye gittiği ve bu durumun bir ticaret dengesi sorunu yarattığı iddia edilmişti. Bu ülkelere karşı ceza niteliğinde yüksek gümrük tarifeleri uygulanacağı tartışması başlatılmıştı. DTÖ kuralları ile uyumluluğu ya da uygulanabilirliği tartışılarsun bu potansiyel eylemlerin yarattığı tedirginlik dahi ticaret ortakları ve piyasalar üzerinde adeta 'demoklesin kılıcı' etkisi yaratabilmekte.
- Ticaret müzakerelerini özellikle ikili (bilateral) çerçevede yürütmekte kararlı olan Trump yönetiminin aslında biraz da bu yolla tüm rakiplerine karşı daha kolay tavizler alabileceği yeni bir zemin yaratma peşinde olduğu görülmekte. DTÖ platformunun ABD'nin yeni ticaret politikası anlayışında ikinci plana kaydığı görüntüsü yaratılarak, ikili anlaşmalarla her ticaret ortağına karşı ABD'nin taleplerinin daha kolay

² Trump'ın seçim bildirgesinde ticaret konusundaki görüşleri için bkz.

savunulabileceği bir anlayış merkeze oturmakta. Böylece DTÖ gibi çok taraflı platformlarda farklı ülke gruplarının oluşturduğu koalisyonların gücünü kırma fırsatı yakalanacağına inanan Trump yönetiminin bu anlayışı mümkün olan her DTÖ etkinliğine taşıdığı görülmekte.

Bu iki unsurun ABD'nin dâhil olduğu tüm ticaret anlaşmalarında kendisini yeterince hissettirmekte olduğu görülmektedir. Adil olmadığını düşündüğü ve kendisinden önceki yönetimlerce yapılan önceki dönem ticaret anlaşmalardan ABD çıkarlarını olumsuz etkilediği gerekçesiyle çekilme tehdidi önemli bir örnektir. Nitekim ABD TPP'den çekilmek suretiyle aslında bir anlamda gözdağı vermişti; AB ile yürütülen TTIP müzakereleri ise resmen kapatılmamasına rağmen durduruldu. Benzer şekilde anlaşmaları yeniden masaya yatırma isteği de görülmektedir (NAFTA'nın yeniden müzakere edilmeye başlaması durumunda olduğu gibi).

Uluslararası kurallarla çelişmek pahasına da olsa harekete geçebileceğini göstermesi ABD'nin ticaret politikasına ilişkin bir diğer yaklaşımdır. Örneğin, Kanada uçak firması Bombardier'e karşı uygulanmaya başlanan yüksek gümrük vergilerinin temel dayanağı Kanada'nın devlet yardımları olmakla beraber benzer yardımları ABD bizzat Boeing firmasına da sağlamaktadır. DTÖ kuralları ile uyumluluğu her zaman tartışmalı olan -ABD Ticaret Yasası'nın 301. Bölümüne dayanarak Çin'e karşı fikri mülkiyet ve teknoloji transferi konusunda başlatılan soruşturma ABD'nin başka ülkelerin beğenmediği ya da haksız bulduğu uygulamalarını cezalandırabilme hakkını kendinde gördüğünün bir kanıtıdır. Ayrıca, uluslararası hukuk kurallarına aykırı olmamakla beraber ABD gibi küresel ticaret rejiminde liderlik rolü oynamış bir ülkeden beklenmeyecek tutum izlenmesi bu yansımanın bir diğer önemli örneğini teşkil etmektedir. ABD'nin DTÖ müzakerelerindeki isteksizliğine ek olarak özellikle DTÖ Temyiz Organına üye atamayı geciktirmesi- DTÖ'nün işlevselliğine katkı sağlamayan bir yaklaşım olarak addedilebilir.

Buenos Aires BK toplantısının sonuçlarını değerlendirirken, ABD'nin DTÖ konusundaki beklentilerine kısaca göz atmakta yarar vardır. Bilindiği üzere Trump yönetimi DTÖ bağlamında çok taraflı ticaret düzenine karşı hoşnutsuzluğunu sürekli olarak vurgulamakta.

Trump yönetimine göre³, DTÖ kuralları ve ticaret anlaşmaları oluşturulurken zımnen de olsa ülkelerin serbest piyasa ilkeleri ve şeffaflık temelinde hareket ettikleri/edecekleri kabul görmektedir. Bu durumda ekonomik sistemleri serbest piyasa ilkelerine dayalı olmayan DTÖ üyelerine karşı uygun ticaret kurallarının oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir⁴. Ne var ki, ABD'ye göre özellikle Çin gibi yükselen bir ekonomi piyasa kurallarına uygun şekilde işlememekte, Çin DTÖ'ye üye olurken vermiş olduğu piyasa ekonomisine geçiş yönündeki reform sözlerine uymamakta, devletin müdahalesi ile kendi şirketlerine avantaj temin

³ ABD'nin 2017 Ulusal Ticaret Politikası Gündemi (*National Trade Policy Agenda for 2017*), s. 9.

⁴ Esasen Çin ve devlet eliyle ticaretin yapıldığı ülkelerin DTÖ üyelikleri esnasında piyasa ekonomisine geçiş için reformlar yapmaları beklenmiş ve bu amaçla katılım anlaşmalarına pek çok hüküm eklenmişti. Ancak bu geçiş sürecinde bu ülkelere gelen ürünlere karşı anti-damping ve anti-sübvansiyon gibi bazı korunma araçlarını uygularken soruşturmalarda diğer ülkelere göre daha farklı yöntemlere başvurulması imkanı sağlanmıştı. Bu önlemler Çin vd. piyasa ekonomisi statüsü alana kadar devam edebilecekti. Ne var ki, bu yaklaşım ABD ve AB'nin korumacı yönde hareket etmelerine de yol açmıştı. Çin yakın süre önce AB'ye karşı DTÖ'de bu statünün değiştirilmesi zamanının geldiği yönünde iddia ile Anlaşmazlıkların Halli Organına başvurdu. ABD ise bu konuda beklenildiği üzere AB'yi destekleyen bir tutum izlemektedir.

edebilmekte ve devlet eliyle ticareti kuralsız bir hale getirmektedir. ABD yönetimi buna dayanarak DTÖ bağlamında Çin gibi ülkelere karşı yaptırım koyma hakkı olduğuna inanmakta.

Bu yaptırımın konulabilmesinin en uygun şeklinin DTÖ'nün etkin olarak işleyen Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması (*Dispute Settlement Understanding-Mechanism*) yoluyla olması beklenir. Ancak bu noktada sorun, ABD yönetiminin gerek DTÖ gerek diğer ticaret anlaşmalarındaki anlaşmazlıkların önlenmesine ilişkin hükümlerin ve işleyiş şeklinin ABD'nin ekonomi alanında egemenliğini kısıtlayıcı olduğuna dair inancında yatmakta. Örneğin NAFTA Anlaşması'nın anlaşmazlıkların halli konusunu düzenleyen 19. Bölümüne ciddi itirazda bulunmaktadır. ABD yönetimi benzer itirazı DTÖ Temyiz Organı'nın (*Appellate Body*) kararları için de ortaya koymakta. ABD bu organın görevini yerine getirirken kısıtlı bir yetkiye sahip olduğunu iddia etmekte. Oysa Temyiz Organı içtihat niteliğindeki kararlarında ticaret kurallarının nasıl yorumlanması gerektiğine dair önemli ve yol gösterici nitelikte sonuçlara varabilmekte. DTÖ ve pek çok üye ülke nazarında Temyiz Organı bağımsız bir mahkeme olarak bu alanda geniş bir yorum yetkisini haizdir. ABD'ye göre ise bu giderek egemenliğine gelen bir tehdide dönüşmektedir. Temyiz Organı'nın toplam yedi üyesinden birisini atama yetkisi olan ABD bu hakkını (bir anlamda kendisinden beklenen görevi) uzun zamandır kullanmayarak ve görev süresi dolan diğer iki üyenin yeniden atanabilmelerini bloke etmek suretiyle sistemin işlevini kasıtlı olarak yavaşlatmaktadır. ABD bunun yerine ticaret ortaklarının haksız bulduğu uygulamalarına karşı kendi iç hukuku (301. Bölüm gibi- bunu açıklamak gerek) ya da ticaret yaptırımları ile karşı çıkabileceğini ve onları yola getirebileceğini düşünmekte.

Buenos Aires'deki BK toplantısını ABD'nin DTÖ ve ticaret sistemi üzerindeki etkisini yadsımadan?? incelemek gerekir. Ancak, Bakanlar Konferansı öncesi ele alınan muhtemel gündem konuları ve diğer müzakere alanlarında ABD dışında pek çok başat aktörün de çekincelerinde ısrar ettikleri, taviz vermeye yanaşmadıkları ve çok taraflı sisteme olan inançlarını belirtmelerine rağmen -ABD'nin biraz da cüretkâr bir şekilde ortaya çıkışının arkasına gizlenmek suretiyle- inisiyatif almakta zorlandıkları akılda tutulmalıdır. ABD yönetiminin 500 milyar doları aşan dış ticaret açıklarını dile getirerek bunu düzeltmek adına ticaret kurallarını eğip bükme çabalarının gerek iktisadi sonuçları gerekse ticaret dengeleri açısından kabul görmesi beklenemez.

Ancak bu noktada bir hususun altını çizmekte yarar vardır. ABD'nin başta gelişme yolunda ülkeler ve yükselen ekonomiler olmak üzere diğer üyelerin DTÖ'deki uzlaşya dayalı (*consensus*) karar alma sistemini her defasında zora sokacak, tavizden uzak tutum ve çabalarının ABD'nin DTÖ'yü gözden çıkarmasa dahi arka plana itecek bir politika belirlemede etkili olduğu söylenebilir. 16 yıl önce başlayan kapsamlı Doha Turu müzakereleri, çoklu bazda uzun zamandır devam eden Hizmet Ticareti Anlaşması görüşmeleri ve en son Buenos Aires Bakanlar Konferansı dahil olmak üzere çok taraflı platformda Trump öncesi dönemlerde dahi ciddi bir anlaşma sonucuna varılamadığı hatırlanmalıdır. Dolayısıyla her ne kadar ciddi eleştirileri hak etse de tüm uzlaşsızlığı Trump sonrası ABD ticaret politikası üzerinden okumak eksik ve yanıltıcı olacaktır.

Çok taraflı ticaret sistemi içinde karşılıklı müzakereler sonunda varılan sonuçlar, her iki ticaret ortağı içinde aynı derecede yükümlülükler içermeyebilir. Bu ülkeler arasında ticaretin mutlak dengede olması iddiası dış ticaret anlayışı ile çelişmektedir. Bu yaklaşım Trump'ın ticaret dengesi sağlamaya yönelik merkantilist yaklaşımından kaynaklanmaktadır.. Örneğin ABD ve AB gibi gelişmiş ekonomilerin ortalama bağlı tarife oranları GYÜ'lere nazaran tarım

ve sanayi ürünlerinde oldukça düşüktür. Sadece bundan dolayı ABD'nin bunu haksız bir durum olarak addederek Çin'e karşı cezalandırıcı tarifeler koyma niyeti 70 yıldır uygulanmakta olan ticaret sistemi ile bağdaşmamaktadır. doğru değildir. Ancak 17 yıldır DTÖ üyesi olarak dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisine sahip olan ve küreselleşme şampiyonu sayılabilecek Çin'in ABD'nin üç katı olan gümrük tarifelerini (MFN bazında uygulanan oran %9,9) zaman içinde indirmesi, olağanüstü miktarları bulan devlet yardımları konusunda eleştirileri dikkate alması DTÖ sistemi içinde yer alan bir ülkeden beklenen bir yaklaşımdır.

Ancak ABD ve diğer başat güçlerin farklı alanlarda uzun zamandır gösterdikleri direncin devam etmesi Buenos Aires'de hemen hemen hiçbir konuda güçlü bir uzlaşya ve somut bir anlaşmaya varılamamasıyla sonuçlandı.

Buenos Aires Küresel Ticaret Sistemine Ne Getirdi?

Bu şartlar altında gerçekleşen Buenos Aires 11. BK toplantısında ticaret sisteminin geleceğine katkı verecek ciddi adımların atılması zaten beklenmiyordu. Nitekim daha Cenevre'de teknik düzeyde yapılan hazırlık toplantılarında, ABD'nin de etkisiyle bir Bakanlar Bildirgesi üzerinde uzlaşya sağlanamayacağı anlaşılmıştı. Bakanlar Bildirgesi geleceğe yönelik oluşturulan somut adımları ve yol haritasını ortaya koyan temel bir belge olarak taraflar arasında varılan uzlaşya yansıtan bir belgedir. Bu kez bir BK böyle bir belgeye imza koyamadan tamamlanmış oldu. Bunun yerine toplantılara başkanlık eden Arjantin Ekonomi Bakanı Susana Malcorra'nın toplantı sonuçlarına ilişkin özeti ile yetinilmek durumunda kalındı. Bir başka ifadeyle, 2001 yılında başlatılıp hala tamamlanamayan Doha Turu müzakereleri akıbetinin ne olacağı dahi ortada kalırken, tarım, hizmetler ve tarım-dışı ürünler gibi ana alanlarda müzakerelerin geleceğine ilişkin ciddi sorunların devam ettiği görüldü. ABD Ticaret Temsilcisi Lighthizer'ın yaptığı açıklamalar DTÖ'nün temel işlevlerinden olan anlaşmazlıkların halli alandaki sorunun da aşılamadığını işaret etti.

11. Bakanlar Konferansı'nın somut getirileri arasında daha önceden başlayan çalışmalar çerçevesinde bazı alanlarda Bakanlar düzeyinde kararlar alınabilmiş olması en azından bu BK'nın başarı hanesine yazılabilir.

Bunlar arasında en fazla ön plana çıkan **balıkçılık alanındaki sübvansiyonlara** ilişkin karardır. Bu Karar⁵ çerçevesinde taraflar, *2019 BK'e kadar kabul edilebilecek ve fazla kapasite oluşumuna ve aşırı avlanmaya yol açabilen balıkçılık sübvansiyonlarının yasaklanması sağlayan kapsamlı ve disiplin edici bir anlaşmanın kabulü için yapıcı müzakerelere devam etme konusunda anlaşmış olduklarını beyan etmekte. Buna ek olarak müzakerelerde yasa dışı, rapor edilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılığı destekleyen sübvansiyonların da kaldırılması amaçlanacaktır. Her ne kadar bu konuda henüz bir anlaşma metni ortaya çıkmamış olsa da BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Hedef 14.6) ile doğrudan ilgili bir alanda atılan adım, mütevazı ama önemlidir.*

BK kabul edilen bir diğer kayda değer karar ise **e-ticaret** ile ilgili olarak çalışma programı belirlenmesi ve elektronik işlemler üzerinden yapılan ticarete gümrük vergisi alınmaması yönünde daha önceden devam eden uygulamaların bir sonraki BK'ya kadar sürdürülmesidir. Özellikle internet kullanımının yaygınlaşması ile birlikte e-ticaret hacminin 22 trilyon dolara ulaştığı hesaplanmaktadır. Bu bağlamda e-ticaret üzerindeki engellerin kalkması tüketicilerin küresel piyasalara erişimini kolaylaştıracaktır. Ancak bu alanda en hassas konunun

⁵ WT/MIN(17)/64 WT/L/1031 18 December 2017.

elektronik ortamda kişisel verinin korunmasına ilişkin düzenlemelerin ticareti kısıtlayıcı uygulamalar dönüşmesi arasındaki dengeyi bulmakta olacağı anlaşılmaktadır⁶.

BK gündeminde ele alınan temel önemli bazı müzakere alanlarında karar alabilmek ise mümkün olamamıştır. **Tarım** konusunda ileriye dönük çalışmalara ilişkin bir uzlaşma sağlanamaması önemli bir eksiklik. Tarım kapsamında önemli tartışma konularından birisi olan **kamu stoklarına** ilişkin teklifler üzerinde anlaşma sağlanamamıştır. Buna göre, özellikle gıda arzı güvenliğini temin edebilmek amacıyla yapılan kamu alımlarında uygulanan fiyatların ithal ürünler üzerinde yaratacağı olumsuz rekabetin giderilmesi ve tarafların iç destek taahhütlerine hanel getirmemeleri yönünde cereyan eden tartışmaları sürmekle birlikte, özellikle G33 ülkeleri ve Hindistan'ın bu konuda geri adım atmaması sonucu bir anlaşma oluşmamıştır. Tarımsal destekler (*domestic subsidies*) konusunda ise tarım ihracatçısı Cairns Grup üyeleri ile Çin ve Hindistan arasında desteklerin azaltılmasına ilişkin yöntemler konusundaki görüş ayrılıkları yanı sıra Çin ve ABD arasında ticareti çarpıtıcı etkiye sahip destekler konusundaki karşılıklı suçlamaların devamı bu konuda bir sonucu engellemiştir. Tarım alanında bir diğer tartışmalı konu ise **özel korunma mekanizması** üzerinde olmuştur. Ani ithalat artışı ya da fiyat oynaklıkları karşısında özellikle GYÜ'lerin tarifeler koymak suretiyle yerli üretimi korumasını sağlayan yaklaşımın devamlılığı konusunda da ortak bir zeminde buluşma mümkün olamamıştır. Bu konu Türkiye'nin de diğer G33 grubu üyeleri ile birlikte taviz vermeye yanaşmadığı bir alandır.

Hizmet ticareti alanında ise BK görüşmelerinin daha ziyade iç düzenlemelere ilişkin konularda odaklandığı görülmekte. Türkiye'nin de katıldığı 60 kadar (AB 28 üyesi ile birlikte) ülke ortak bir açıklama ile bu alandaki müzakerelerin daha önceki teklifler temelinde yürütülmesi için beyanda bulunmuş olmakla beraber, somut bir ilerlemeden bahsetmek mümkün değildir.

Bu konulara ek olarak KOBİ'ler ve yatırımların korunması gündeme gelen diğer bazı konular olup enformel çalışma programı başlatılması ve yapısal tartışmalara başlanması yönünde ülke beyanlarının dışında fazla bir ilerleme kaydedilememiştir.

Tüm bu kararlar kadar önemli bir diğer gelişme ise Buenos Aires'de aralarında Avrupa Birliği, Kanada, Avustralya, Çin, Meksika, İsviçre'nin de olduğu 46 ülkenin DTÖ sisteminin karşılaştığı zorluklar konusunda ortak kaygılarını ve kurallara-dayalı çok taraflı küresel ticaret sistemine olan desteklerini vurgulayan ortak bir açıklamaya imza atması olmuştur⁷. Türkiye'nin de katıldığı bu açıklama çok taraflı sisteme olan güvenin ortaya konulması için şüphesiz kayda değerdir, ancak bu türden beyanların müzakere masasında tutarlı adımlarla desteklenmesi de gereklidir.

Diğer taraftan, Buenos Aires Konferansı ve sonuçlarının Türkiye'de çok fazla ses getirdiğini söyleyemeyiz. Ancak bir G20 üyesi olan ve dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan Türkiye'nin sadece ihracata dayalı büyüme hedefini gerçekleştirmek için değil, dünya ticaret sisteminde etkin bir role sahip olabilmesi bakımından da bu gelişmelere daha duyarlı olması gerekir. Somut bir uzlaşımın sağlanamayacağı her ne kadar baştan belli de olsa bu da adı Bakanlar Konferansı olan ve iki yılda bir sadece 3-4 gün toplanabilen bu önemli etkinliğe Türkiye'nin Bakan düzeyinde katılmaması dahi toplantıya atfettiği önemi göstermesi bakımından manidardır. Üstelik sisteme en büyük eleştiriyi getiren ABD'nin bakan

⁶ *Building For Success: A World Trade Agenda For the Buenos Aires Ministerial*, A Report by ECIPE for International Chamber of Commerce, 2017.

⁷ WT/MIN(17)/55/Rev.1 19 December 2017.

seviyesinde yetkiye sahip olan temsilcisini bu toplantıya gelmiş olduğu dikkate alınmalıdır. Ayrıca unutulmamalı ki, DTÖ ve dünya ticaret sisteminin karşılaştığı zorluklar, Türkiye gibi ihracata dayalı ekonomiler için ciddi uyarı sinyalleri verdiği bir dönemden geçilmektedir. Ciddi bir söylem-eylem bütünlüğünün olmadığı bir platformda söz sahibi olabilmek mümkün olmaz.

Buenos Aires toplantılarının en önemli getirisi, şüphesiz pek çok konuda ileriye dönük çalışma programının oluşturulması ve işbirliği yapma gereğinin ortaya çıkmasıdır. Kurallara dayalı çok taraflı ticaret sisteminden vazgeçmenin ABD de dâhil hiçbir ekonomiye bir yarar getirmeyeceği aşikârdır. Ancak çok taraflı sistemin işlerliği tüm üyelerin fedakârlığı ile olacaktır. DTÖ Genel Direktörü Roberto Azavedo'nun vurguladığı gibi "çok taraflılık her istediğinizi elde etmek demek değildir, herkesçe kabul edilebilecek en iyi sonucu almaktır"⁸.

---

⁸ ICTSD Bridges Special Update, No.5, *WTO Ministerial: In Landmark Move, Country Coalitions Set Plans to Advance on New Issues*, 13 Aralık 2017.